1.4.2025

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö (28.3.2025) Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle asiassa HE 13/2025 vp

Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto asiassa HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi mahdollistaa monialaisen, poikkihallinnollisen, alueilla aidosti läsnä olevan ja riittävän toimivaltaisen aluehallinnon, jonka elinvoimakeskukset muodostaisivat. Lisäksi Lupa- ja valvontaviraston perustaminen yhdessä ympäristöllisiä lupamenettelyjä koskevan sääntelyn uudistamisen kanssa voi toimiessaan edistää lupamenettelyjen sujuvoittamista.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että elinvoimakeskuksista annettavalla valtioneuvoston asetuksella ja virastojen ohjauksella ei viedä toiminnan poikkihallinnollisuuden sekä tarkoituksenmukaisen organisoinnin, johtamisen ja asiakaspalvelun edellytyksiä.

Lupa- ja valvontavirastoa koskeva lakiehdotus ja varautumisen

Lakiesityksen 13 §:ssä säädettäisiin varautumisen alueellisen yhteistyön järjestämisisestä varautumisen yhteistyöalueilla. Itä-Suomessa tämä tarkoittaa alueen laajenemista Keski-Suomen maakunnalla. Järjestely vastaisi muutoin nyt vallitsevaa tilannetta. Esitetty malli ei varsinkaan nykyisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa vastaa maakunnallisten yhteistyörakenteiden ylläpidon ja läsnäolon; tilannekuvan tuottamisen, ylläpidon ja toimittamisen, eikä elinkeinoelämän näkemysten huomioimisen tarpeisiin.

Huoltovarmuuskeskuksen alueelliset huoltovarmuuskoordinaattorit (5 henkilöä) siirtyvät perustellusti ELY-keskuksista elinvoimakeskuksiin. Huoltovarmuuskeskuksen alueelliset varautumisasiantuntijat (3 henkilöä) jatkavat Huoltovarmuuskeskuksessa. Nämä elinkeinoelämään kiinteästi liittyvät tehtävät ja resurssit olisi perusteltua keskittää elinvoimakeskuksiin.

Sisäministeriön ja valtiovarainministeriön Alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishankkeen (26.6.2024, VN/18979/2024, VN18970/2024-SM-1) työn valmistuttua alueellisen varautumisen lainsäädännön muutokset tulisi ottaa viivytyksettä valmisteluun.

Elinvoimakeskuksista ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annettava laki

Lakiesityksen 2 §:n 1 momentin 3. kohdan mukaan liikennejärjestelmän toimivuus ja kestävyys, liikenneturvallisuus, tie- ja liikenneolot sekä maanteiden kunnossapito kuuluisivat elinvoimakeskusten hoitamiin tehtäviin. Liikennetehtävien kuuluminen kaikille elinvoimakeskuksille mahdollistaa nykyistä tiiviimmän ja vaikuttavamman yhteyden muihin valtion aluehallintoviranomaisen tehtäviin, kuten maaseudun kehittämiseen ja yritystoiminnan kestävään kasvuun ja ilmastotyön edistämiseen liittyviin tehtäviin. Liikennetehtävät voivat aluehallintouudistuksen ansiosta tulla toiminnallisesti lähemmäksi myös niitä maakuntia, kuten Pohjois-Karjalaa ja Etelä-Savoa, joiden ELY-keskuksissa ei ole ollut liikenne ja infrastruktuuri -vastuualuetta. Myös liikennetehtävien keskittämiset ovat pääosin perusteltuja.

Lakiesityksen 3 §:n 1 momentissa on muun ohella esitetty säädettäväksi elinvoimakeskusten päätoimipaikoista ja toimipaikoista valtioneuvoston asetuksella. Elinvoimakeskusten toimipaikoista säätäminen valtioneuvoston asetuksella on perusteltua, millä viraston alueellista läsnäoloa kaikissa maakunnissa varmistetaan. Sen sijaan elinvoimakeskusten päätoimipaikoista säätämiseen ei Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen tapaan (14 §) ole tarpeen, vaan säätäminen toimipaikoista olisi riittävä. Pelkkä toimipaikkastatus osoittaisi maakuntien tasapuolisempaa asemaa aluehallinnossa, millä on suuri merkitys keskeisten yhteistyötahojen kanssa toimittaessa sekä hillitsee palvelujen etääntymistä alueilta ja henkilöstön keskittymistä vain osaan maakuntakeskuksista.

Lakiesityksen 3 §:ssä elinvoimakeskusten osastorakenteesta ja 4 §:ssä elinvoimakeskusten toimivallasta sekä toimialueista ja niiden laajentamisesta säätäminen on kannatettavaa. Valtioneuvoston asetuksilla säädettävät elinvoimakeskusten toimialueet, keskitettävien tehtävien runsaus ja moninaisuus ovat kuitenkin johtamassa siihen, että laissa säädetyt osastorakenteen vaatimukset ja toimialueiden laajentamisen tavoitteet eivät toteudu.

Lakiesityksen 29 §:n 3 momentin mukaisten siirtymäsäännösten mukaan tilanteessa, jossa elinvoimakeskusten ylijohtajaa ei ole nimitetty ennen lain voimaantuloa, ministeriöt nimittävät osastopäälliköt ja määräävät yksikön päälliköt. Järjestely ei ole toimiva. Uudistuksen tullessa tavoitteen mukaisesti voimaan 1.1.2026, on sen myös ylijohtajien ja osastopäälliköiden nimittämisen osalta voitava edetä aikataulussa siten, että tätä säännöstä ei ole tarvetta soveltaa.

Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain (935/2018) 2 §:n 1 momentin 7 kohdan muutos

Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 2 §:ään 1 momentin 7 kohtaan esitettävillä muutoksilla julkisen henkilöliikenteen järjestäminen ja palveluiden yhteensovittaminen siirtyvät ELY-keskuksilta Liikenne- ja viestintävirasto Traficomiin. Tällä ei lyhyellä aikavälillä ole merkittäviä vaikutuksia. Pitkällä tähtäyksellä ja siirtyvän henkilöstön aikanaan vaihduttua, vaarana on joukkoliikennetehtävien ja niiden hoitamisen etääntyminen alueilta vaikeuttaen niiden alueellisista ja paikallisista tarpeista lähtevää hoitamista.

Elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annettava valtioneuvoston asetus

Hallituksen esitykseen sisältyvän elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annettavan valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentin mukaan Pohjanmaan elinvoimakeskus hoitaisi Etelä-Pohjanmaan elinvoimakeskuksen toimialueella lain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisista tehtävistä liikennejärjestelmän toimivuuteen, liikenneturvallisuuteen sekä tie- ja liikenneoloihin liittyvät tehtävät siltä osin, kun niitä ei ole säädetty muun elinvoimakeskuksen tehtäväksi. Tällä hetkellä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueen hoitamien tehtävien jakaminen kahdelle elinvoimakeskukselle on epätarkoituksenmukaista, kallista ja tehotonta. Esitetty järjestely aiheuttaa lisäkustannuksia tilanteessa, jossa muualla Suomessa tehdään merkittäviä tehtäväkokonaisuuksien yhdistämisiä, toiminnan tehostamista ja kustannusten karsimista.

Elinvoimakeskuksista on muodostumassa hyvin eri kokoisia, henkilömäärän vaihdellessa noin 60 henkilöstä 270 henkilöön. Lisäksi 28 tehtävää eli kolmasosa elinvoimakeskusten tehtävistä ollaan keskittämässä. Elinvoimakeskusten osastoja ollaan valtioneuvoston asetuksella säätämässä hallinonalakohtaisiksi, mitä ministeriöiden ohjaus voimistaa. Tämä vaikeuttaa asiakaslähtöisen, selkeän, johdettavan ja tehokkaan organisaation muodostamista.

Ari Niiranen (etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi, p. 0295 026 060)
Ylijohtaja
Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus